

УДК 373.3.015.3

Тільняк Н.В., к.п.н., викладач

Національний технічний університет України «Київський політехнічний університет імені Ігоря Сікорського», Київ

Сидоренко Л.М., викладач

Національний технічний університет України «Київський політехнічний університет імені Ігоря Сікорського», Київ

МОВНО-КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

У статті розкрито методи, способи, технології розвитку та формування критичного мислення, які можуть використовувати студенти, вивчаючи курс української мови за професійним спрямуванням як основу власного інноваційного розвитку. З'ясовано, що критичне мислення виступає характеристикою мислення творчої особистості, яка шукає правильні і точні рішення, має власні переконання та формує креативні вміння професійно мовлення студентів технічних спеціальностей.

Ключові слова: критичне мислення, інноваційна особистість, мозковий штурм, дебати, кейс-метод, метод проєктів.

У сучасних умовах викладач повинен обирати з різноманіття **актуальних** навчальних методик найоптимальнішу, реалізація якої буде сприяти досягненню **мети** – виробити у студентів вміння демонструвати набуті під час занять навички мовленнєвої поведінки, полеміки та критичного мислення, але при цьому не втратити інтересу до створення й виконання творчих завдань. **Мета** дослідження – проаналізувати формування у студента вмінь критично аналізувати та виявляти особистісне ставлення до вивченої інформації, тобто створити найсприятливіші умови розвитку інноваційної особистості.

Проте, виховати інноваційну особистість традиційними методами неможливо. Застарілі методики навчання, ігнорування педагогами використання сучасних методів та технічних засобів навчання унеможливають формування критичного мислення у молоді. Лише інноваційне навчання та **завдання** здатне сформувати особистість, яка готова протистояти динамічним змінам у соціумі шляхом розвитку здібностей аналітично та творчо мислити, а також здатності застосовувати базові інтелектуальні вміння для синтезу, аналізу та оцінки складних і неоднозначних ситуацій та проблем, обґрунтовуючи прийняті рішення.

Об'єкт інноваційного навчання – творчий, складний і активний процес, в основі якого лежить певне переосмислення понять, термінів та сукупності інформації, пізнання нових знань, які постійно диференціюються й систематизуються, набувають певних ступенів істинності та вірогідності. Основою цього є критичне мислення, яке вважаємо вищим рівнем навчання, яке обов'язково усвідомлюється та аргументується особистістю, яка отримує інформацію.

Особливості формування критичного мислення у студентів є актуальною й активно вивчається вітчизняними та іноземними педагогами. Найефективнішою технологією в педагогічній системі є формування у студентів аналітичного мислення. Засновниками цього напрямку були такі видатні науковці, як Л. Виготський, Джон Дьюї, М. Коул, Д. Верті, Д. Брунер. Свої наукові дослідження присвятили цій проблемі зарубіжні науковці професор Ральф Х. Джонсон, науковець Девід Клустер та вітчизняні науковці: М. Красовицький, О. Белкіна, Ю. Стежко, О. Тягло, С. Пеняєв, О. Боровська та інші. Їхні дослідження та практичне впровадження педагогами різноманітних способів розвитку критичного мислення у студентів під час навчання доводять ефективність навчального процесу, найважливішою складовою якого є правильна організація навчання. Отже, в системі вищої професійної освіти виникає необхідність у створенні відповідних умов для розвитку критичного мислення особистості в процесі навчання.

Американська психологиня та авторка монографії «Психологія критичного мислення» Діана Ф. Хальперн вказує на те, що «критичне мислення – це використання когнітивних технік або стратегій, які збільшують імовірність отримання бажаного кінцевого результату, ... такий тип мислення, до якого вдаються при вирішенні завдань, формулюванні висновків, імовірної оцінки та прийнятті рішень. Критичне мислення іноді називають ще і спрямованим мисленням ...» [5, с. 20].

Для формування критичного мислення та зацікавленості студентів дисциплінами гуманітарного циклу у педагогічний процес упроваджуються наступні методики: сюжетно-сміслового характеру й створення ситуації успіху. Важливо створити дослідницьке середовище для комплексного розвитку умінь аналізувати, порівнювати, аргументувати, об'єктивно оцінювати критичні ситуації, оскільки під час навчання викладачем використовуються: проблемні запитання, робота в парах, рольові та ділові ігри.

Сьогодні навчити студента технології критичного мислення можна завдяки правильній організації навчання, застосовуючи стратегії інтерактивного навчання. Найвідомішими є методи: мозковий штурм, дебати, метод аналізу ситуацій (кейс-метод), метод проєктів, ділова гра, рольова гра або дидактичні ігри та ін.

Дослідниця Тільняк Н. В. наголошувала про цінність методу проєктів, який «дає змогу самостійно, активно працювати, критично мислити, а головне – зацікавити студентів у тих знаннях, які вони здобувають і які потім знадобляться їм у майбутній професії. У процесі вивчення курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» ми використовували інформаційні, творчі, прикладні та дослідницькі проєкти. Так, спільно зі студентами було розроблено проєкти «Мовленнєвий портрет сучасного студента», «Мовний імідж фахівця технічної індустрії», «Словник фахівця технічного профілю» тощо. Такі проєкти спонукали студентів до проведення спостережень, консультацій, роботи з інформаційними джерелами.

Результативним виявився проект «Словник фахівця технічного профілю». Студенти зацікавлено розподіляли обов'язки між учасниками, збирали інформацію, аналізували, систематизували, оформляли і прилюдно захищали проект. Показово, що студенти звертали увагу на складні випадки слововживання у технічній індустрії. Така робота сприяє збагаченню словникового запасу студентів, оскільки організована в такий спосіб багатоаспектна і цілеспрямована робота стимулює студентів до творчого, креативного мислення, що надалі допоможе майбутнім фахівцям приймати неординарні рішення, вирізнятися з-поміж інших співробітників, а це, у свою чергу, створить умови для кар'єрного росту» [2, с. 82].

Метод «Дебати» одна з найдосконаліших освітніх форм, оскільки використовується під час вивчення української мови за професійним спрямуванням, «оскільки вони сприяють глибокому розумінню проблеми, виробленню самостійної позиції добору аргументів та оперуванню ними, розвиткові критичного мислення» [1, с.14]. Дослідник О. Тягло вважав, що критичне мислення – це «просунута сучасна логіка», а саме дебати дозволяють висловити свою думку всім учасникам відповідно до їх можливостей [3].

Усі представлені методи сприяють професійному вихованню студентів, виховує працьовитість, формує практичні знання й навички, здатність конкурувати у сфері професійної діяльності, а ділові та рольові ігри допомагають студентам, які працюють в малих групах ефективно розвивати навички комунікації та аргументації: «Лист діловому партнерові», «Працюємо блогерами», «На пресконференції», «Критикуй не ображаючи» та ін.

У контексті вимог сучасного інформаційного суспільства до креативного мислячого фахівця з університетською освітою переконливою є позиція лінгводидактів: «Володіти українською мовою – це не лише користуватися термінами чи розуміти науковий текст, а й розширювати загальний культурний простір особистості, доводити чи спростовувати окремі положення, перебудовувати діалоги, змінювати обсяг і жанр написаного, висловлювати згоду чи незгоду, пристосовувати мовлення до умов комунікативного дискурсу» [4, с. 5].

Отже, треба зазначити, що саме розвиток критичного мислення допоможе сучасним студентам у їх кар'єрному зростанні, оскільки ефективні виступи перед колегами та клієнтами зможуть позитивно впливати на прийняття професійних рішень, формують навички відстоювати свою думку, змушує їх спілкуватися і взаємодіяти, покращує навички презентації, дослідження, командної роботи і ораторського мистецтва. Критична спрямованість мислення орієнтована на творчу і конструктивну діяльність, тому критичне мислення виступає характеристикою мислення вільної особистості, яка має власні переконання та погляди на світ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нечипоренко А.Ф., Тільняк Н. В., Сидоренко Л. М. Особливості розвитку критичного мислення під час проведення дебатів. – Польща, 2019. – С. 13-16. Режим доступу: <<https://rsglobal.pl/index.php/ws/article/view/115/108>>
2. Тільняк Н.В. Реалізація комунікативно зорієнтованого підходу до навчання української мови бакалаврів технічних спеціальностей: дис. канд. пед. наук: 13.00.02. – К., 2015. – 249 с.

3. Тягло О. В. Критичне мислення: навчальний посібник. – Х.: Видавнича група «Основа», 2008. – 189 с.
4. Українська мова. Мова фаху, мова науки, мова спілкування. Текстово-комунікативне навчання : навч. посіб. / [Л. О. Ткаченко, О. В. Любашенко, С. Є. Мельник та ін.] ; за ред. О. В. Любашенко. – К.: ТОВ ВПП «Компас», 2014. – 256 с.
5. Халперн Д. Психология критического мышления / Дайана Халперн. – Санкт-Петербург: Питер, 2000. – 496 с.

Тильняк Н.В., к.п.н., ст. преподаватель

Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского», Киев

Сидоренко Л.М., ст. преподаватель

Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского», Киев

ЯЗЫКОВО-КОММУНИКАТИВНЫЙ АСПЕКТ ФОРМИРОВАНИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ЛИЧНОСТИ

В статье раскрыты методы, способы, технологии развития и формирования критического мышления, которые могут использовать студенты, изучая курс украинского языка по профессиональному направлению как основу собственного инновационного развития. Выяснено, что критическое мышление выступает характеристикой мышления личности, которая ищет правильные и точные решения, имеет собственные убеждения и формирует креативные умения профессиональной речи студентов технических специальностей.

Ключевые слова: критическое мышление, инновационная личность, мозговой штурм, дебаты, кейс-метод, метод проектов.

Tilniak N.

National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”, Kyiv

Sydorenko L.

National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”, Kyiv

LANGUAGE-COMMUNICATIVE ASPECT OF FORMATION OF CRITICAL THINKING OF PERSONALITY

The article deals with methods, techniques, technology development, and formation of critical thinking that can be used by students studying the Ukrainian language course for professional direction as the basis of their own innovative development. We found that critical thinking in favor of the thinking characteristics of the person who is looking for accurate and precise solutions has its own beliefs, and forms the creative skills of the professional speech of students of technical specialties.

Key words: critical thinking, innovative personality, brainstorming, debate, case method, project method.